

ANVENDELSE

Hæg er god til at plante ved strømbredder for at fastholde jorden (1790; 1).

Grenene har været benyttet til piberør, piskekaster m.m. (2), og da »toppen er lige så sej som roden«, foretrækkes de og unge stammer af bødkere til karringe og tøndebånd (3). Ved det kan anvendes til snedker-, drejer- og sløjdarbejder samt trækul, men har ingen større værdi (4).

Inderbarken farver grønt (5), med jernvitriol grå nuancer (6).

Bladene virker adstringerende og har været anvendt som erstatning for kinabark (2), dekokt af inderbarken kan læge skab (7). Hæg indgår i middel for hestens blodpis (8).

Om halsen på husdyr plaget af lus hænges en krans af sammenflettede hæggrene (9), dyret vaskes med afkog af barken (Jylland; 10); bærene fordriver lus o.a. utøj hos køer og kalve (Grensten ved Gudenåen 1686; 11). – Blade og blomsterklaser lagt mellem korn i laden holder mus og rotter borte (12).

Der kan af frugterne brygges en slags frugtvin (13); de spises rå, med mælk eller syltet (Assing VJylland o. 1900; 14).

En ung smuk hæg blev pyntet som »pinsemaj« (VSlesvig; 15) se Røn bd. 3.

Hægen har blomster, ak, kender du duften? · Duften fra lykkens og længslernes tid, · brisen har båret den hid. · · Brisen, som bærer den over dit hår, · kom fra vor kærligheds vår *Ludvig Holstein* (16).

Jørgen Bukdahl, Når hæggen blomstrer i Norge (17).

Rødder og 4–5-årige skud af hæg bruges til tøndebånd. Tegning af Lorenz Frølich til H. C. Andersens eventyr »Flyttedagen«.

LITTERATUR: (1) 194 3,209; (2) 398 1806,467 og 1821,536; (3) 830 12,41; 950 177; (4) 599b 1,611; 950 177; (5) 576 4,1799,405; (6) 525b 15; (7) 696 1761,336; (8) 83 174; (9) 1008 4,1916,595 (1771); 398 1806,467; (10) 942 26; (11) 258 1943,150; (12) 451b 58 (1793); 398 1806,467; (13) 597 93; (14) 634 19088; (15) 228e 2,830; (16) 397b 62f; (17) 414 16/5 1941.

Tornblad, *Ulex europaeus*

er en lav, meget forgrenet og tornet vintergrøn busk med smalle og trinde tornspidsede blade og gule blomster. På sandjord, men temmelig sjælden og ikke oprindeligt vildtvoksende her i landet.

Tornblad 1793ff; *jordpren* o. 1700–1820, *torn-gyvel* 1758 (tornefuld gyvel), Tunø 1917; *søsviv* 1768, *kristorn* MFyn slutningen 1800-t, *Kristi tornekron* Als o. 1870, iflg. legende udpeget som leverandør til tornekronen; *rævetorn* Grenåegnen, *fundens sengehalv* Himmerland, *havshotorn* Bornholm, *junetorn* Kerte Fyn vist navnelån fra hunderose (1).

Frø fra Oldenburg bliver 1725 sået på Tisvildeegnen til levende hegn mod sandflugten; planten anbefales som hegn på diger o.l. (2) og såes i dyrehaver til hjortefoder om vinteren (3), nu undertiden som vildtskjul. 1856 foreslås, at man prøvedyrker tornblad i egne med mager jordbund, navnlig i Jylland og på Fyn (4), de ituhakkede og knuste unge grene og blade kan om vinteren bruges som grønfoder til heste, kvæg og svin (5).

Den tørrede plante er anvendelig som brændsel (6).

LITTERATUR: (1) 689 2,754–61; (2) 263 1907,11; 194 3,197; (3) 784 270; 510 6, 52; 145 1899,231; (4) 916 3.4, 160–63; (5) 274 1,1889,28 og 1891,27f jf. 512 22,1889,341; (6) 398 1806,657 og 1821,757.

Visse, *Genista*

FARVE-VISSE, *Genista tinctoria*, bliver 20–40 cm høj, har lancetformede blade og i grenspidserne gule blomsterklaser. Alm. i Jylland i lyngheder, på bakker, ved veje, sjælden på øerne.

Visse 1686ff, MJylland 1795, Mors 1811, Thy o. 1870, navnet beslægtet med gammeldansk vase = risknippe (jf. visk) og gjaldt i 1600-t gyvel, men fra 1793 denne botaniske slægt; måske i stednavnet Vissenbjerg 1383ff Fyn. *Gul-*

visse 1688ff, Sønderjylland, Sundeved og Angel, farvernes visse, farvergyvel 1768, farvegyvel 1787–1843, farvevisse 1796ff; lød Mors, se kar-tebolle bd. 4; navnelån: gyvel 1619-o. 1700, gejl 1768–1821. (1).

Jyske bønder og borgere bruger planten til gul-farvning, den sælges for 3–4 skilling lispundet (8 kg) til farvere (1743; 2). Den er meget brug-bar til at farve gult med og til grønt og blå, stængler og blade kogt i kalkvand og igen med kridt og alun giver saftgult (1806; 3). Jyske kvinder farver tøj gult med visse, men farven smitter af i regnvejr (4). Endnu o. 1880–90 benyttes de blomstrende grene nogle steder i Jylland til gulfarvning, trøjer farves grønne hermed (5). Blomster og stilke giver en meget holdbar gul farve (6).

HÅRET VISSE, *Genista pilosa*, er en spæd og kortgrenet, silkehåret hedeplante med få gule blomster mod spidsen af de liggende eller op-stigende grene; hist og her i Jylland, på øerne kun ved Langskov Fyn.

ENGELSK VISSE, *Genista anglica*, 15–40 cm høj busk med tornede grene og først grønlig, der-efter gule blomster. Hyppig på jyske lyngheder og tørre bakker, sjælden i NVFyn.

I det sydligste Jylland forekommer TYSK VISSE, *Genista germanica*.

Til Håret og Engelsk Visse: musebid 1793–1831, jf. s. 207, kællingetand, -tænder 1793ff, Jylland, jysk vikke 1831, kællingepig Himmer-land o. 1870 sigter vel til tornene; furleger Thy o. 1870, gror på øen Fur, jomfrutøffel SSlesvig o. 1900 efter blomsterformen, sml. s. 207, kok (= hane) Vendsyssel o. 1890, også om andre planter med gule blomster, f.eks. guldblomme bd. 4; museært Sønderjylland, jf. s. 231 (7).

På flyvesand bør sås visse; der kan af grenene bindes koste, af barken rødnet i vand snos reb, og rankerne i mangel af andet bruges som brændsel (8).

Farveurt (= visse?) nævnes i middel mod he-stens forhekselse (9).

LITTERATUR: (1) 689 1,639,641f; 690 27,299; 634 12144; (2) 378 8,1916,154 (Hindborg h.); 258 1937, 101; 256 1915,54; (3) 398 1806,655 og 1821,754; jf. 576 4,1799,407; (4) 488f 3,96 og tb. 3,54; (5) 510 2,1878,30; 996 1939,58 (Adslev); (6) 525b 17; 946 13; (7) 689 1,639–41; (8) 398 1806,655f og 1821, 754f; (9) 83 133.

Engelsk visse.
Flora Danica, 1777.
Overfor: Farve-visse. (es).

